

BİZİM GERÇEKLERİMİZ VE NÂSİR SOSYALİZMİ

“Memleket Kalkınması ve Aydınlar” başlıklı yazımın bir takım sorulara yol açacağını biliyordum, ama o yazı esasen uzun olduğundan bunları incelemeyi bir başka yazıya bırakmıştım. Arada geçen zaman içinde bu sorulardan biri, ordunun toplumdaki yolu ile ilgili olanı -Nâsır sosyalizmi örnek getirilerek ve benim yazıma açıkça atıf yapılmıyarak- sorulmuş bulunuyor. Bundan başka okurlarım arasında şöyle itirazlar da düşünmüş olanlar bulunabilir: Batıdaki burjuva demokratik gelişmesini biz de aynen tekrarlıyacak mıyız? Aynı merhalelerden geçmemiz mi lâzım?

Batıdaki burjuva-demokratik gelişmeyi biz aynen tekrarlamıyacağız, istesek bile tekrarlamıyacağız, çünkü Batıda kapitalizmin ve burjuva sınıfının doğup büyümesine yol açan şartlar, bugün mevcut değil. Tam tersine bugünün şartları bağımsız, egemen, burjuva demokratik rejimlerin gelişip dünya devletleri arasında tutunmasına mânidir.

Sonra, şimdi bile biz bazı safhaları atlamış bulunuyoruz. Vatandaş hak ve hürriyetleri, gene seçim hakkı, sosyal hakları koruyan devlet, sosyal adalet düşüncesine ve bunların devletin temel ilkeleri olarak kabul olunması safhasına Batıda uzun sosyal mücadelelerden sonra erişilmiştir. İşçi hareketleri de öyle. Bizim tecrübesiz, sürekli baskı altında tutulmuş işçi sınıfımız çok kısa bir zamanda sendika hareketini kuvvetlendirip, iktisadi teşkilâatlanmadan siyasî teşkilâatlanma safhasına atlayvermiştir.

Şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da bizde sosyal değişmelerin tepeden aşağı doğru, devletin önyak olacağı reformlarla gerçekleşeceğini tartışmıyorum. Ama bundan önceki yazımda da belirttiğim gibi devlet, toplumun üstünde ve dışında tarafsız bir kuvvet, bağımsız bir sosyal faktör değildir. Şimdiye kadar devlete tesir eden ve iktidarı elinde tutan sınıflar ve bunların nisbeten ilerici tabakaları memleketi işte ancak bugünkü kadar batılaştırabildiler, demokrasiyi, halkçılığı, devletçiliği, devrimciliği işte ancak bu kadar anlıyabildiler ve uygulayabildiler. Hattâ bu üst sınıfların nüfuzu yüzünden bugün devlet nazârî olarak kabul ettiği, Anayasaya geçirdiği demokratik hak ve hürriyetleri ve sosyal adalet ilkelerini uygulayamamaktadır. Devlet şöyle etmeli, böyle yapmalı diye öğüt vermekle, iş başlarına ve kilit noktalarına ehliyetli aydın kadrolar geçerse işler düzelir demekle bir şey halledilmiş olmuyor ki... Mesele, devletin gereken şekilde hareket etmesi nasıl sağlanabilir, ehliyetli kadrolar işbaşına nasıl gelebilir? Soru şundadır. Bu soruyu hem bilim, hem bizim bugünkü şartlarımız ışığında cevaplandırmak gerekiyor.

Devletin yapması gereken reformlar üstteki azınlığın karşı koyduğu, alttaki büyük millet çoğunluğunun ise yararlanacağı işler olduğundan mesele, devleti üst sınıfların nüfuzundan kurtarıp alt sınıfların -kentli, köylü emekçilerin- tesiri altına koyabilmektir; yâni iktidarın, üst sınıflardan alt sınıfların eline geçmesidir. Memleketimizin bugünkü şartları da emekçi kitlelerin politik yörengeye girmesine, teşkilâatlanmasına ve kısa bir gelecekte kendi partisini iktidara getirmesine, bütün

engelleyici şartlara rağmen, yine de tarihimizde daha önce görülmediği derecede, müsaittir. Ama bu imkân hiç bir zaman kendi kendine gerçekleşmeyecektir Toplumların gelişme kanunları vardır demek, toplumlar, onları teşkil eden sınıflar, gruplar ve fertler hiç gayret göstermeden de kendiliğinden gelişir demek değildir. Emekçi kitleler ve onlara yol gösterecek aydınlar mevcut imkânlardan faydalanır, teşkilâtlanır, yılmadan, yorulmadan gayret gösterirse, bilgiyi ve bilginin uygulanmasını bir arada yürütürse ancak o zaman iktidarda sözünü ettiğimiz değişiklik meydana gelebilir ve o zaman devlet şimdi “yapmalı, etmeli” dediğimiz işleri, halk yararına reformları fiilen yapar.

Halk yararına demokrasiyi geliştirmek imkânları bugün mevcut olduğundan mâda, üstelik, emekçilerin en uyanık sınıfı olan işçiler biz ilerici aydınların zorunlu ve yararlı gördüğümüz reformları programına alan ve cesaretle savunan bir partiyi şimdiden kurmuş ve hızla geliştirmekte bulunuyor. Bu bakımdan da bir hayli yol almış, birçok merhaleleri arkada bırakmış bulunuyoruz. Bu hareketi diğer emekçi kitleleri, özellikle, sayıca çoğunlukta olmalarına rağmen politik bakımdan atıl kalmış bulunan köylüleri de içine alacak şekilde genişletmek ve kuvvetlendirmek işinde yardımcı olma vazifesi biz aydınları bekliyor.

İşte bizim bugünkü şartlarımız! Ve aydınlar bu vazifeyi yerine getirirken kendilerini de gerçekten birer lider, iktidara geçildiği zaman işleri ehliyet ve başarıyla yürütebilecek bir yönetici kadro olarak yetiştirmiş olacaklardır.

Şimdi bazı aydınlarımız bana garip bir çelişme içinde gibi görünüyorlar. Bir taraftan Batıdan aktarma düşüncelerle, 19. yüzyıl doktrini ile hareket etmemek, dogmatik, romantik olmamak, kendi memleketimizin gerçek şartlarını tanıyıp ona uygun yolu bulmaktan bahsediyorlar, öbür yandan da yukarıda kısaca belirttiğim, daha önceki yazılarımda da söz konusu ettiğim gerçek memleket şartlarını, yâni memlekette bugün mevcut demokratik mücadele imkânlarını ve halkın, özellikle işçi sınıfının uyanmış ve harekete geçmiş bulunduğu gerçeğini önemsemiyorlar, sadece demokrasimizin şekli olduğu üstünde duruyor, çoğu zaman memleket meselelerini mücerret bir kadro davası olarak görüp gösteriyorlar ve Nâsır sosyalizmini âdeta bir örnek gibi öne sürüyorlar. Bu Nâsır meselesinin bizim için öne mi şu tabii: Öyle uzun boylu kitle hareketlerine lüzum kalmadan da askerî bir darbe ve hazır bir kadro ile işler bir çırpıda halledilebilir mi düşüncesi.

Oysa şu sorunların üzerinde durmak gerek: (1) Mısırdaki hareket bizim için örnek alınacak, özenilecek bir hareket mi? (2) Bizim şartlarımız aynı mı?

Nâsır ve arkadaşları önce bir çeşit faşist bir rejim kurmuşlar. İlk iş işçileri asmak olmuş. Zikzaklar yapmışlar. Sosyalist hareketleri bastırmışlar. Tam on yılı, çok kıymetli on yılı harcamışlar. Bir on yılı böyle harcamayı göze almaktansa, bir on yıl zarfında mevcut demokratik mücadele imkânlarını kullanarak memlekette ilerici kitle kuvvetlerinin güçlenip teşkilâtlanmasına, hareket içinde ehliyetli ve etkili kadroların yetişmesine çalışmak daha akıllıca ve daha gerçekçi bir yol olmaz mı? Mesele her ne şekilde olursa olsun bir an önce iktidara geçmek değil, asıl mesele iktidara geçtikten sonra iktidarı iyi ve isabetli bir şekilde kullanabilmek, “fırsatları kaçırmamak”tır.

Nâsır on yıl fırsatları kaçırpı bocaladıktan, bocalamak kelimesi de az, tam ters

işler yaptıktan sonra, nihayet bir sosyalizm anlayışına ve uygulamasına ulaşabilmiş. Ama böyle bocalayıp el yordamıyla bu sonuca vardığı için de bunun ne biçim bir sosyalizm olacağı, daha ne gibi aksaklıklar göstereceği, ne derece başarılı olacağı da henüz belli değil.

Sonra şurası da dikkate değer bir nokta ki Nâsır şimdi kendisi işleri yürütebilmek için halk kitlelerine dayanmak ve halkın kontrolüne tâbi olmak zorunluğunu duyuyor ve bunu açıkça itiraf ediyor. Halk Kuvvetleri Kongresinde yaptığı konuşmada ihtilâlin yapıldığı sırada doktrinsiz ve programsız olduğunu söyledi, faşist tipte bir askerî diktatörlük veya bayağı bir saray ihtilâli halini almadıysa, bu halkın ihtilâli desteklemiş olmasındandır dedi. Kendisine kaydı hayat şartıyla başkanlık teklif edilince reddetti, baştakiler icabında alaşağı edilebilmeli, daima halkın kontrolünü üzerlerinde hissetmelidirler fikrini savundu. Yâni Nâsır kendisi, hiç değilse şimdilik, sözleriyle bizim görüşümüzü doğrulamış oldu.

Nâsır idaresinin on yıl bocalamış, önceleri tam tersine işler yapmış olması ve nihayet hâdiselerin zoru ile yukarıdaki görüşe gelmesi, kitle hareketleri içinde nazariye ile aksiyonu bir arada yürüterek yetmişmiş ve kitlelere dayanan kadroların mevcut olmadığı yerlerde yapılan askerî darbelerin, yapanların bütün iyi niyetine rağmen, nasıl bocaladığının delilidir. Bizde 27 Mayıs ihtilâlinde sonra “kaçırılan fırsat” da aynı gerçeğin bir başka delilidir. Sosyal şartların küçük bir grubu silâh kuvvetiyle iktidarı ele geçirmeğe zorladığı hallerde bile hareketin başarıya ulaşması aksiyon içinde yetmişmiş, politik formasyona sahip, kitlelerin desteğine dayanır bir kadronun mevcudiyetine bağlıdır.

Nâsır on yıl sonra sosyalizmin yolunu nasıl buldu? Gerçeklerin sert duvarına çarpa çarpa. Ne gibi somut şartların Nâsır idaresini bu yola soktuğunu teferrüatıyla bilebilmek için Mısırın ihtilâlden önce ve sonraki şartlarını, liderlerin hayatlarındaki tesirleri ilâh. incelemek gerekir. Ama bu somut şart ve âmiller her ne olursa olsun bir takım temel gerçeklere işaret edebiliriz:

1. Gerek dünya şartları, gerekse geri toplumların iç şartları millî kurtuluş savaşı yapan memleketleri sosyalizme doğru iteliyor. Batıda kapitalizmin doğup gelişmesine yol açan dünya şartları bugün mevcut değil, tam tersine gelişmiş kapitalist memleketler dünya pazarlarının ve kaynaklarının su başlarını tutmuşlar, başkalarının kendileriyle rekabet etmesine engel olmak azmindedirler. Geri memleketlerin kendi kuvvetleriyle bu büyüklere kafa tutup bağımsız bir kapitalist ekonomi geliştirebilmeleri imkânı yoktur. Yabancı sermayenin sömürücü hâkimiyeti altında bir kapitalist gelişme ise hem millî ekonomiyi ahenkli, dengeli bir şekilde kalkındıramıyacak, hem de ergeç yeni bir kurtuluş mücadelesine yol açacaktır.
2. Bu geri memleketler henüz feodal toprak rejimini tasfiye edememiş olduklarından tarım meselesi bu memleketlerde en âcil, hayatî meselelerin başında gelir. Yabancı sermaye hâkimiyeti altında kapitalist gelişme bu meseleyi de çözümleyemez. Bu durumda millî ekonomiyi hızla ve dengeli, memleketin gerçek bağımsızlığını sağlayacak şekilde kalkındırma yolu olarak sosyalizm kalmaktadır. Biz bile kırk yıl önce başardığımız kurtuluş savaşı sonundaki devrimci devrede sosyalizme götüreceğiz yola gelmiştik. Sosyalizmin

habercileri olan devletçilik, halkçılık, devrimcilik ilkelerini koymuştuk.

3. Bugünkü dünyada sosyalizmin artan kuvveti gelişme imkânlarını arayan toplumları tabii ki etkiliyor. Nâsır bunun da farkında ve açıkça ifade ediyor. İkinci Dünya Savaşından bu yana en önemli olaylardan biri olarak sosyalizmin sadece maddî değil, manevî kuvvetinin de artmış olmasını belirtiyor.
4. Mısır'daki yerli ilerici, sosyalist hareketin de zamanla, bocalayıp yol arayan iyi niyetli idareciler üzerinde tesiri bulunmuş olabilir. Nâsırın sözlerinin özetini okurken bile insan Nâsırın bir takım müşavirleri olduğu, veya kendisinin bu on yılın hayhuyu içinde bir hayli kitap karıştırmaya ve düşünmeye vakit bulduğu intibasını alıyor.

Yalnız geri toplumların değil, gelişmiş kapitalist toplumların da ergeç sosyalizme ulaşması mukadder görünüyor, genel sosyal evrimin yönü bu. Ama bu evrim karşısında ne tavır takınacağız? Toplumun kaçınılmaz gidişi bu yönde olduğuna göre işi sosyal şartların ve kuvvetlerin kör dövüşüne mi bırakacağız? Bocalamalara, zikzaklara, değerli yılların ve insan hayatının harcanmasına önem vermiyecek miyiz? Yoksa bu sosyal şart ve kuvvetlerin şuuruna vararak, edinilmiş bilgi ve tecrübelerden faydalanarak bu gidişin imkân nisbetinde bocalamadan, zikzaklar çizmeden, zamandan ve insan gücünden kabil olduğu kadar tasarruf ederek gerçekleşmesine mi çalışacağız? Daha akademik bir deyimle mekanik bir determinizm mi, diyalektik bir determinizm mi? Çağımızın karakteristik vasıflarından biri de insanın kendi toplum hayatının kanunlarının şuuruna varması, bilgisini edinmesi ve buna dayanarak da tabiat kuvvetlerini olduğu gibi, toplum kuvvetlerini de kontrol altına almaya çalışmasıdır. Bunun için, Nâsır idaresi on sene sonra da olsa sosyalizme vardı, şartlar esasen buna zorluyor, tarzında düşünmek sakat bir düşüncedir.

Gelelim yine bizim şartlarımıza. İstese de istemesek de biz bir demokrasi denemesine girmiş bulunuyoruz. Hem öyle bir girmişiz ki, bütün dünyanın askerî bir cunta idaresiyle neticeleneceğini sandığı bir askerî ihtilâl bile ilk iş olarak tarihimizin en demokratik anayasasını yapmış ve gerçekten serbest seçimlerle idareyi devretmiştir. Siyasî demokratik rejimi devirmek için değil, yürütmek ve sosyal alanda genişletmek için askerî ihtilâl! Ordumuzun aristokratik batı ordularından farklı olduğunu tartışmıyorum. Bu konudaki yazımda “menşei bakımından halkçı, tarihsel geleneği bakımından devrimci ordumuz” dedim. Ama ordumuzun bu vasıfta oluşu 27 Mayıs ihtilâlinden sonra gerekli temel reformları yapabilecek bir kadroyu işbaşına getirmesine yetmedi, yetmezdi de. Çünkü kadrolar sosyal bir boşlukta yetişmez, hareket içinde yetişir. 1946'dan bu yana gerçek bir demokratik gelişmeye iktidardakiler müsaade etmedi ki. 1946'da hiç değilse şimdiki kadar söz, fikir, tartışma, teşkilatlanma hürriyeti olsaydı; zamanın Çalışma Bakanının deyiimiyle yerden mantar biter gibi doğup gelişme istidadı gösteren bağımsız sendikalar, sosyalist partiler kapatılmasa, ilerici aydınlar susturulmasaydı, Köy Enstitüleri köylü aydınlar yetiştirmeve devam etseydi, demokratik gelişmemiz bir başka seyir takip eder, kadrolar yetişir, ilerici kuvvetler politik güç kazanır, belki de 27 Mayıs ihtilâline lüzum kalmazdı. Bu bakımdan C.H.P nin ve onun Başkanı olarak İnönünün tarihi sorumluluğu vardır. 1946'da gerçek bir demokrasi denemesine değil, birbirinin aynı ikiz partinin politika tahtarevallisine oturup biri inip biri çıkarak bir demokrasi oyunu

oynamasına gidildi. Ama memleketin temel gerçekleri bu oyunun uzun zaman oynanılmasına müsaade etmedi.

Sonra 27 Mayıs hareketi incelenince, bu harekette beliren iki cereyandan iyi ki demokrasi taraftarları kazanmış diyoruz. Diğer taraf üste geçseydi, getireceği rejim pek sosyalizme benzemiyordu. Yapılan bir takım tayinler, kültür derneklerinin o zaman başına getirilenlerin bilinen fikrî durumları, radyolardan okunan bazı şiirler, yalnız toprak ağalarına uygulanacak diye savunulan aslında hiç de öyle bir sınırlamayı ihtiva etmiyen İskân Kanununun insan hakları bakımından o korkunç, her türlü keyfi baskıya imkân veren, takibata uğrayana savunma hakkı dahi tanımayan hükümleri ve nihayet meşhur “Ülkü Birliği” tasarısı, seçimlere gidilmeseydi nasıl bir rejime gidilecekti, göstermeye yetiyor. İhtilâli yapanlar arasında beliren bu ikinci cereyanın mümessilleri her halde sadece Milli Birlik Komitesinin bilinen birkaç üyesi değildi, sayıları bilinmemekle beraber daha başkalarının da olmaları icap eder.

Ben bu demokrasi denemesini yürütemezsek apaçık faşist bir diktatoryaya gitmemiz ihtimali kuvvetlidir, derken hiç de “ordu ve faşizm kelimelerin aynı mânâda kullanmaya teşne” değilim. Bugün sağcı, gerici, sömürücü kuvvetler ilerici kuvvetlerden daha güçlü durumdadır. İktisadî-siyasi kuvvet onların elinde. Teşkilatlanma ve propaganda kolaylıkları daha fazla. T.İ.P. Başkanı Mehmet Ali Aybar’ın dediği gibi “... Siyasi ortamın bu veya şu sebepten dolayı gerginleşmesi halinde bu (antidemokratik) kanunlar emekçi halk yığınlarına karşı kitlece tatbik edilebilir,” şekli diye şikâyet ettiğimiz bu demokrasiden de bir eser kalmaz ve yukarıda sözünü ettiğimiz ikinci cereyanın da desteği ile teröre dayanan açık diktatörlük yoluna gidilebilir.

Vatan, 24 Eylül 1962